

Norman Bethune, konstsamlare och ledande kanadensisk toraxkirurg, blev folkhjälte i Kina

Norman Bethune, född 1890, var en av Kanadas bäst betalda läkare och ledande toraxkirurg när han

1936 utan att tveka hörsamade en begäran om sjukvårdshjälp i inbördeskrigets Spanien. Det var inte första gången han lämnade karriären i hemlandet; engagemanget för de svaga och utsatta går som en röd tråd genom hans livs historia.

Förmögen på konstfärer

Norman Bethune var född i en kanadensisk släkt med många läkare; farfadern var Henry Norman Bethune, en känd kirurg. Sina läkarstudier finansierade han genom arbete

som kypare, brandman, reporter och lärare samtidigt som han utvecklade sitt andra huvudintresse – konst.

Efter studier i Wien, Paris och Berlin, med avbrott för en tjänstgöring som bårbarare i Frankrike under första världskriget, arbetade han fram till 1918 som »lieutenant surgeon» i brittiska marinen. Småningom, efter att ha gjort sig en liten förmögenhet på konstfärer, återvände han till Detroit för att öppna praktik. Med sig hade han sin fru Frances, en ung skotsk kvinna som han hade träffat i Edinburgh.

Svartlistad och sjuk

I Detroit blev Norman Bethune snabbt en – alltför – frispråkig medlem av den medicinska gemenskapen. Trött såväl på ojämlikheten i hälsovårdssystemet som på att se fattiga människor duka under i behandlingsbara sjukdomar krävde han reformer.

Engagemanget ledde i praktiken till att han svartlistades. Därpå ådrog han sig tuberkulos, och lämnade Detroit.

Botades av ny behandling

På Calydon sanatorium i Gravenhurst inväntade Norman Bethune sin – som han trodde – nära förestående död. Hustrun Frances sände han bort och begärde sedan skilsmässa.

Senare, på Trudeau sanatorium i New York, kom han av en tillfällighet att läsa om en ny och experimentell behandling av tuberkulos som utövades av endast ett fåtal läkare, av vilka en var dr Archibald i Montreal.

Bethune krävde, och fick, den nya behandlingen – kompressionsbehandling, även kallad artificiell pneumotorax – vilket botade hans tbc.

År 1929 började Norman Bethune under dr Archibalds ledning att studera toraxkirurgi vid Royal Victoria Hospital i Montreal. Under de närmaste åren kom han att delta i en intensiv utveckling: tolv modifierade kirurgiska instrument lär bära hans namn, liksom fjorton skrivna artiklar i kirurgi. Han gjorde långa föreläsningsturnéer för att lära ut den nya tekniken.

År 1934 tillträdde han jobbet som toraxkirurgisk chef och bronkoskopist på Sacre Coeur-sjukhuset i Cartierville, Quebec. Inspirerad av utvecklingen i Sovjet, där han varit på ett kort besök i samband med en kongress, tog han upp och drev sitt gamla krav på en allmän hälsoreform, och 1936 bildade han tillsammans med ett hundratal läkare, sköterskor, tandläkare och hälsoarbetare Montreal Group for the Security of People's Health med kravet på ordentlig hälsovård till de mest behövande.

Han öppnade också, och sponsrade, en fri konstskola för barn, The Children's Art School of Montreal.

Mobil vård i Spanien

I Spanien hade Franco inlett sitt uppror mot den republikanska regeringen. Norman Bethune uppvaktsades av »Kommittén för hjälp åt den spanska demokratin», som önskade hans hjälp. Bethune var nu en av Kanadas bäst betalda läkare och ledande toraxkirurg. Trots detta tvekade han inte länge: i november 1936 for han till Madrid.

På plats i Spanien utvecklade han snabbt en av världens första mobila sjukvårdsenheter, med material för 500 såromläggningar och 100 operationer; allt kunde transporteras på en enda mula. Han gjorde också ett flertal lyckosamma blodtransfusioner, en glädje som dock grumlades av att

MEDICIN HISTORISK

paus

Medicinhistoriska ögonblicksbilder, i form av en kort text till en bra bild, välkomnas!

»Medicinhistorisk paus»
Läkartidningen
Box 5603
114 86 Stockholm

Redaktör:
Kristina Räf

I inbördeskrigets Spanien utvecklade Bethune 1936 en av världens första mobila sjukvårdsenheter. Han gjorde också flera lyckosamma blodtransfusioner.

I Kina utförde han otaliga operationer, ofta under ytterst svåra förhållanden. Han drabbades själv av blodförgiftning efter att ha skurit sig i handen.

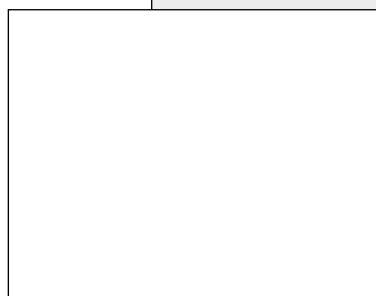

FOTO: GUNNAR OLOFSSON

Norman Bethunes födelsehus i Gravenhurst, Ontario.

några patienter oförklarligt dog (detta mysterium löstes i och med Landsteiners upptäckt av Rh-systemet några år senare).

Nästa projekt Kina

Väl hemma – i juni 1937 – tog han genast itu med nästa projekt, Kina, där den japanska armén hade gått till anfall. I januari 1938 lämnade han åter Kanada, som det skulle visa sig för sista gången.

I nära två års tid tränade han tusentals unga kineser i elementär sjukvård och utförde otaliga operationer, ofta under ytterst svåra förhållanden med bristande utrustning och ibland varken mediciner eller sterila handskar.

Drabbades av blodförgiftning

Under en operation råkade han skära sig, drabbades av blodförgiftning och avled den 12 november 1939 i Huang Shiko. Han är begravd i »Martyrernas mausoleum» i staden Shih Cha Chuang sydöst om Peking.

Hedrad

I Gravenhurst, Ontario, är man – numera – stolt över denne sin bygds son. Från huvudvägen leder Bethune Road ned till centrum och Norman Bethunes födelsehus, Bethune Memorial House, där man kan se var lille Norman sov och lekte.

I Kina blev Norman Bethune, mer känd som Bai Quien, närmast en

folkhjälte. I en minnesruna den 21 december 1939 skrev Mao Tse-tung:

Vi måste alla lära den fullkomliga osjälviskhetens anda av honom. Besjälad av denna anda kan envar göra stor nytta för folket. En människas förmåga kan vara stor eller liten, men om hon besitter denna anda är hon redan högsint och ren, en människa som besitter moralisk integritet och står över vulgära intressen, en människa som är av värde för folket.

Gunnar Olofsson
specialistläkare,
Sahlgrenska
Universitetssjukhuset,
Göteborg